

Vlaanderen
is erfgoed

Opheffingsdossier

Stenen Molen met omgeving in Zottegem (Grotenberge)

Dorpsgezicht

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

Opheffingsdossier:

Stenen Molen met omgeving, Zottegem (Grotenberge), Stenenmolen
zonder nummer – dorpsgezicht

INHOUDELIJK DOSSIER

Dossiernummer: 4.001/41081/105.1

27/06/2022

INHOUDSTAFEL

1.	Beschrijvend gedeelte	4
1.1.	Situering	4
1.2.	Historisch overzicht	4
1.3.	Historiek van het beschermings- en beheersdossier	5
1.3.1.	Bescherming als dorpsgezicht	5
1.3.2.	Beheer en handhaving	5
1.4.	Fysieke toestand van het onroerend goed	5
2.	Evaluerend gedeelte	6
2.1.	Evaluatie van de opheffing van de bescherming	6
2.2.	Registratie van de erfgoedwaarden die verloren gaan	6
2.3.	Motivering van de afbakening van de opheffing	7
2.4.	Juridische toestand	7
2.4.1.	Adres en kadaster	7
2.4.2.	Onroerend Erfgoed	7
2.4.3.	Omgeving	7
2.4.4.	Natuur en Bos	7
3.	Bronnen	7
4.	Bijlagen bij het inhoudelijk dossier	8
4.1.	Omgevingsplan	8
4.2.	Fotobijlage	8
4.3.	Documentatie	8

1. BESCHRIJVEND GEDEELTE

Dit dossier werd opgemaakt naar aanleiding van een typologisch-thematisch evaluerend onderzoek naar windmolens in Vlaanderen.

De Vlaamse Regering heeft zich in het Regeerakkoord (2019-2024) als doel gesteld om te onderzoeken of het behoud van het beschermd erfgoed geslaagd is. De herevaluatie van windmolens (2020-2021) diende hierbij als één van de pilootprojecten. Alle bewaarde traditionele windmolens in Vlaanderen werden in het kader van dit project geherevalueerd binnen een thematisch-typologisch toetsingskader en op basis van de huidige erfgoedwaarden en criteria. De resultaten en methodologie van dit onderzoek zijn terug te vinden in het gepubliceerde rapport: [Tussen hemel en aarde. Een herwaardering van het windmolenerfgoed in Vlaanderen](#).

Op basis van dit onderzoek zijn vijf opheffingsdossiers van beschermde windmolens (al dan niet met hun omgeving), evenals één opheffingsdossier van een beschermde molenaarswoning en één opheffingsdossier van een beschermde molenomgeving toegevoegd aan de beschermingskalender 2022. Dit dossier betreft de opheffing van de bescherming als dorpsgezicht van de Stenen Molen in Zottegem (Grotenberge).

1.1. Situering

De als dorpsgezicht beschermde Stenen Molen situeert zich aan de zuidwestzijde van de Stenenmolen, een doodlopend straatje dat leidt naar de gesloten hoeve Molenhof.¹ De molen ligt op 700 meter ten oosten van de beschermde parochiekerk Sint-Pieters-Banden en Sint-Berlindis in een intussen door een snelweg en industrie aangesneden glooiend landschap.

De Stenen Molen met omgeving werd op 21 juni 1979 bij Koninklijk Besluit beschermd als dorpsgezicht.

1.2. Historisch overzicht²

De Stenen Molen werd omstreeks 1770 opgericht aan de zuidwestzijde van de landweg Stenenmolen. De molen is een vroeg voorbeeld van een stenen grondzeiler (bovenkruier), die zowel als koren- als oliewindmolen fungeerde. De olieslagerij bevond zich in een uitgegraven kelderverdieping. Stormschade leidde er in 1930 toe dat het wiekenkruis werd afgenomen en de windmolen buiten gebruik werd gesteld. In de molen, waaruit zowel de graanmolen- als oliemolenuitrusting verdween, werd tijdelijk een jeugdherberg ondergebracht. In 1950 werd de molen ontdaan van zijn kap, waardoor sindsdien enkel een lege romp met brede kuip overblijft (zie foto's in documentatiebijlage).

¹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: *Molenhof* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/9778> (geraadpleegd op 19 januari 2022).

² Gebaseerd op Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: *Romp van de Stenen Molen* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/83590> (geraadpleegd op 19 januari 2022).

1.3. Historiek van het beschermings- en beheersdossier³

1.3.1. Bescherming als dorpsgezicht

De Stenen Molen met onmiddellijke omgeving werd op 21 juni 1979 bij Koninklijk Besluit beschermd als dorpsgezicht "om reden van architectuur en volkskundige waarde". Aanvankelijk werd de molen voorgedragen voor een bescherming als monument, maar na bezwaar van de eigenaar en een ongunstig advies van de provinciale afdeling van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen (PCML) werd geopteerd voor een bescherming als dorpsgezicht. Het bezwaar van de eigenaar betrof de vrees dat de eventuele bescherming van zijn perceel de uitbating ervan grotendeels zou verhinderen. In haar advies stelde de provinciale KCML-afdeling: "De molen is zodanig afgetakeld dat hij alleen nog de functie van bakken in het landschap kan vervullen". Voor een bescherming als dorpsgezicht gaf de PCML gunstig advies. Aan haar suggestie om het molenerf in het dorpsgezicht op te nemen werd geen gevolg gegeven.⁴

Op het ogenblik van de bescherming bestond de Stenen Molen nog enkel uit een lege romp met brede kuip en getoogde muuropeningen in een gesinterde baksteenomlijsting.

1.3.2. Beheer en handhaving

Voor de op het ogenblik van de bescherming in 1979 reeds vervallen Stenen Molen werden in de voorbije 42 jaar geen toelatingen of premies voor consolidatie- of restauratiewerken aangevraagd. In die periode werden dan ook geen noemenswaardige instandhoudingswerken uitgevoerd. In 1987 tekende de weduwe van de in 1979 betekende eigenaar alsnog bezwaar aan tegen de bescherming als dorpsgezicht. Hierbij deelde ze ook mee dat de molen in een dermate slechte toestand verkeert en haar financiële mogelijkheden ontoereikend zijn om restauratiewerken te bekostigen. Door de toenmalige Rijksdienst voor Monumenten en Landschappen werd haar echter meegedeeld dat die verklaring haar niet ontslaat van instandhoudings- en onderhoudswerken. Een handhavingstraject werd evenwel nooit opgestart. Intussen takelde de molenromp verder af.

In het kader van de thematisch-typologische herevaluatie van het windmolenerfgoed in Vlaanderen (2020-2021) werd voor deze windmolen een opheffing van de bescherming als dorpsgezicht voorgesteld.

1.4. Fysieke toestand van het onroerend goed

De fysieke toestand van het onroerend goed waarvoor dit opheffingsdossier wordt opgemaakt, is vastgesteld tijdens een plaatsbezoek op 19 maart 2021. De fysieke toestand is op dat moment fotografisch gedocumenteerd. Deze registratie is als bijlage bij het ministerieel besluit gevoegd en geeft een beeld van de huidige toestand van het onroerend goed.

³ Tenzij anders vermeld is dit gebaseerd op het lopend archief van Onroerend Erfgoed Oost-Vlaanderen, Stenen Molen (of Molen van Grotenberge) Zottegem (Grotenberge).

⁴ Onroerend Erfgoed, archief Vilvoorde, Doos OEKML236 Dossier 4090 PCML 1978 Oost_Vlaanderen.

De Stenen Molen in de Zottegemse deelgemeente Grotenberge bevindt zich bouwfysisch in een dermate slechte toestand dat begin 2021 nog een groot stuk loszittend baksteenmetselwerk naar beneden kwam (zie bijlage 2, foto 4).

2. EVALUEREND GEDEELTE

2.1. Evaluatie van de opheffing van de bescherming

Artikel 6.2.1, 1° van het Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013 stelt dat de Vlaamse Regering een besluit tot definitieve bescherming geheel of gedeeltelijk kan wijzigen of opheffen als de erfgoedwaarden van het beschermde goed onherstelbaar zijn aangetast of verloren gegaan. Bij de Stenen Molen in Zottegem zijn de erfgoedwaarden onherstelbaar aangetast.

Op het moment van de bescherming in 1979 verkeerde de Stenen Molen reeds in een slechte bouwfysische toestand. Van de stenen grondzeiler was enkel nog een lege bakstenen romp bewaard. Het gevlucht en de molenkap waren reeds in 1930 respectievelijk 1950 weggenomen. Ook de volledige uitrusting van de korenmolen in de molen en van de oliemolen in de kelder was uitgebroken. Door het uitblijven van essentiële instandhoudings- en restauratiewerken takelde de molenromp sindsdien echter nog veel verder af, waardoor de architectuurhistorische waarde intussen onherstelbaar is aangetast. Met de verdere teloorgang van de architecturale verschijningsvorm als stenen grondzeiler van het type bovenkruier verloor de molen zijn plaats in het maatschappelijke leven. Bijgevolg boette de volkskundige beleving sterk in waardoor ook de volkskundige waarde verloren ging. Door dit verlies aan erfgoedwaarden is de Stenen Molen niet langer een representatief voorbeeld van een stenen grondzeiler (bovenkruier). Vergelijkbare beschermde molens in de regio waarvan de erfgoedwaarde wel bewaard bleef, zijn de Molen van Elene in Zottegem⁵ en de Tarandusmolen in Gavere⁶. Herstel is enkel nog mogelijk via een verregaande reconstructie met nieuwe materialen.

De bescherming als dorpsgezicht van de Stenen Molen met omgeving wordt opgeheven, omdat de erfgoedwaarden onherstelbaar zijn aangetast of verloren gegaan.

2.2. Registratie van de erfgoedwaarden die verloren gaan

De erfgoedwaarden zijn reeds volledig verloren gegaan. Het inhoudelijk verslag bij het opheffingsdossier registreert de erfgoedwaarden die verloren zijn gegaan voldoende. Er zijn bijgevolg geen bijkomende maatregelen vereist.

⁵ Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: *Stenen Windmolen* [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/9709> (geraadpleegd op 19 januari 2022).

⁶ Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: *Tarandusmolen met molenaarswoning* [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/36134> (geraadpleegd op 19 januari 2022).

2.3. Motivering van de afbakening van de opheffing

Het kadastraal perceel gevat door de opheffing is opgenomen in artikel 2 van het ministerieel besluit.

2.4. Juridische toestand

2.4.1. Adres en kadaster

De Stenen Molen met omgeving werd beschermd als dorpsgezicht met volgende adresgegevens: te Zottegem (Grotenberge)

Vandaag is dat: Stenenmolen zonder nummer in Zottegem (Grotenberge), bekend ten kadaster: Zottegem, 4de afdeling, Grotenberge, Sectie A, perceelnummer 507/D.

De kadastrale gegevens van het beschermd onroerend goed werden niet gewijzigd ten opzichte van het ogenblik van bescherming

2.4.2. Onroerend Erfgoed

Op het omgevingsplan in bijlage bij dit dossier zijn de beschermingen opgenomen die in de buurt liggen van het onroerend goed waar dit dossier over gaat.

De Stenen Molen is beschermd als dorpsgezicht:
<https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/11214>.

De Stenen Molen is opgenomen in de vastgestelde inventaris van het bouwkundig erfgoed:
<https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/83491>.

2.4.3. Omgeving

Het beschermde dorpsgezicht Stenen Molen is volgens het gewestplan gelegen in agrarisch gebied. Op het dorpsgezicht is geen RUP of BPA van toepassing.

2.4.4. Natuur en Bos

Het beschermde dorpsgezicht bevindt zich noch in een habitatrictlijngebied noch in een vogelrichtlijngebied.

3. BRONNEN

- Onroerend Erfgoed Oost-Vlaanderen, lopend archief, Stenen Molen (of Molen van Grotenberge) Zottegem (Grotenberge).
- Onroerend Erfgoed, archief Vilvoorde, Doos OEKML236 Dossier 4090 PCML 1978 Oost-Vlaanderen.
- VANDEWEGHE E., BECUWE F., DE SADELEER S. & DECOODT H. 2021: *Tussen hemel en aarde. Een herwaardering van het windmolenerfgoed in Vlaanderen*, Onderzoeksrapport agentschap Onroerend Erfgoed 187, Brussel.
- AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2022: *Romp van de Stenen Molen* [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/83590> (geraadpleegd op 19 januari 2022).

- DENEWET L. & HOLEMANS H. 2021: *Stenen Molen* [online], <https://www.molenechos.org/molen.php?nummer=1030> (geraadpleegd op 19 januari 2022).

4. BIJLAGEN BIJ HET INHOUDELIJK DOSSIER

4.1. Omgevingsplan

4.2. Fotobijlage

De fotoregistratie van de fysieke toestand, gevoegd als bijlage bij het ministerieel besluit, bevat alle relevante foto's voor dit dossier. Er is geen afzonderlijke fotobijlage bij het dossier gevoegd.

4.3. Documentatie

De documentatie bij het inhoudelijk beschermingsdossier bevat bijkomend materiaal zoals kaarten, postkaarten, archieffoto's, bouwplannen, kadastrmutaties, hoogtemodellen, e.d. dat het dossier verder onderbouwt of illustreert.